

ÎN VREME DE RĂZBOI: REFUGIAȚI POLONEZI ÎN JUDEȚELE RĂDĂUȚI ȘI SUCEAVA (1939-1940). DOCUMENTE

Daniel Hrenciuc

ABSTRACT: This study covering the period 1939–1940 on the ground of some investigations achieved by an author at the archives from Suceava. During the tragic moments in autumn 1939, the Romanian state extended special support to the Polish refugees a facilitated the transit of the treasury. Under the appearance or the internment regime, Polish, officers and soldiers enjoyed considerable freedom; until June 1940 about 14,000 of them (including Marshal Rydz Śmigły) left the country with the tacit support of the Romanian government and authorities, heading for Britain, France, and Africa of the Near Est. In refugee camps the conditions were decent. The Romanian state spent considerable funds to accommodate the Polish refugees; on the basis the cover provided by the assets handed over or left in Romania by the former Polish Army. This aid may be considered as emblematic or the traditional friendship between the two nations.

La 1 septembrie 1939 Polonia a fost atacată de către Germania, această agresiune reprezentând cauza declanșării celui de al doilea război mondial. La câteva ore după declanșarea atacului german, Józef Beck informa autoritățile române, solicitându-le adoptarea unei atitudini binevoitoare în spiritul alianței bilaterale. România era legată de Polonia printr-un tratat de garanție încheiat în 1921, reînnoit și completat în anii 1926, 1931 și 1936, fapt care o plasa într-o postură extrem de delicată. Potrivit tratatului de garanție româno-polon, intervenția militară română era posibilă doar în cazul unui atac sovietic „în cazul în care România sau Polonia s-ar vedea atacate fără vreo provocațiune din parte-le, cele două state își iau imediat îndatorirea de a-și da imediat ajutor și sprijin”¹.

Implicarea efectivă a României în cazul unei agresiuni asupra statului polonez funcționa deci numai în cazul unui atac venit din partea Uniunii, Sovietice, întrucât clauza *erga omnes* negociată intens de partea română chiar în cursul anului 1939, avea în realitate, doar o valoare teoretică². Tratatul româno-polon era pus la grea încercare în contextul agresiunii germane asupra statului polonez – cu atât mai mult cu cât el nu prevedea, în nici unul din scenariile elaborate de către Statele Majore Generale român și polonez - cooperarea militară contra unei agresiuni germane³.

În ipoteza în care această cooperare ar fi fost prevăzută în tratatul româno-polonez, ar fi fost extrem de dificil de pus în aplicare în condițiile în care România își dispusese trupele pentru apărarea frontierelor sale cu Bulgaria, Ungaria și Uniunea Sovietică, în timp ce Polonia făcea eforturi disperate pentru a opri pătrunderea germană din vest. Experții Marelui Stat Major Român au analizat împreună cu omologii lor din cadrul Ministrului Afacerilor Străine sfera de aplicabilitate a tratatului româno-polonez inclusiv ansamblul tratatelor și alianțelor încheiate de România în perioada interbelică cu scopul de a identifica pe cine ne puteam baza în eventualitatea implicării noastre în conflict⁴.

În plus, intrarea României în război nu putea decât complica situația prin angajarea unui conflict simultan atât cu Uniunea Sovietică, cât și cu Germania care nu putea duce decât la distrugerea sa ca stat⁵. Acest aspect a fost bine analizat și înțeles de

autoritățile poloneze care, prin intermediul lui Józef Beck, au renunțat la punerea în aplicare a prevederilor din tratatul politic bilateral⁶.

În scopul clarificării poziției diplomatice a României față de situația creată prin atacarea Poloniei de către Germania, la 6 septembrie 1939, a fost convocat de către regele Carol al II-lea, Consiliul de Coroană⁷⁸, reunit la Cotroceni⁹. Aici, personalitățile politice prezente (Armand Călinescu, Grigore Gafencu, Ernest Urdăreanu, Al.Vaida-Voevod, George Mironescu, dr. Constantin Angelescu, Gheorghe Tătărescu, Nicolae Iorga, Constantin Argetoianu și generalul Ernest Baliff)¹⁰, au ascultat după câteva cuvinte introductive a regelui, expunerea lui Grigore Gafencu referitoare la politica externă a guvernului în „lunile din urmă” relativ la atitudinea României „față de conflictul care a izbucnit între Polonia, Germania, Franța și Anglia” și raporturile cu cele patru state beligerante și starea în care se află relațiile noastre cu statele vecine¹¹.

În continuare, demnitarul român a ținut să precizeze „bunele raporturi întărite cu toate puterile nu cuprind angajamente care să ne oblige la participare la conflict și că păstrarea unei atitudini pașnice este pe deplin îndreptățită prin necesitatea de a feri de război bazinul dunărean și balcanic. Politica de până acum ne cere să urmăm, de acum înainte, regulile de *neintervenție și de neutralitate* (s.n.), întrucât conflictul nu atinge interesele, independența și integritatea noastră, rămânând, firește, să respectăm, în același fel, angajamentele și legăturile existente¹²”.

În cursul discuțiilor, generalul Arthur Văitoianu după ce a urmărit cu multă atenție expunerea lui Grigore Gafencu, s-a pronunțat pentru „neutralitatea absolută”¹³ propunând ca „ultimul ban să fie păstrat pentru oștire”; Al.Vaida-Voevod¹⁴ s-a exprimat favorabil politicii adoptate în mod oficial de către guvern, în timp ce, un polonofil consacrat precum Nicolae Iorga nu a putut decât să recunoască cu multă tristețe: „*facem o altă politică decât aceea pe care o avem în inimă*” (s.n.)¹⁵.

Participanții la Consiliul de Coroană de la Cotroceni, după ce au analizat cu multă atenție și responsabilitate situația creată în urma invadării Poloniei de către Germania, s-au pronunțat în final pentru neutralitate¹⁶: „demnă și onestă” (Iorga), „cu cinste și corectitudine” (Angelescu), „perfectă” (Gh. Tătărescu)¹⁷, Constantin Argetoianu a observat că „între hitlerism și stalinism nu e mare deosebire”¹⁸ recunoscând că se află sub impresia „unui sentiment tragic”¹⁹. În continuarea intervenției sale, Argetoianu a sugerat „o neutralitate cinstită” recomandând „raporturi normale”²⁰ cu Uniunea Sovietică întrucât, constata că „*ea este victorioasa zilei de astăzi*” (s. n.)²¹. Demnitarul român a propus trimiterea în acest scop a lui Nicolae Iorga la Moscova.

În finalul dezbaterilor, Regele Carol al II-lea ia anunțat pe cei prezenți despre conținutul discuțiilor sale purtate cu Ismet Inonu, președintele Turciei și despre faptul că a stabilit cu ministrul turc de externe, Saracioglu, ca acesta să sondeze terenul în cursul vizitei pe care urma să o întreprindă la Moscova²², relativ la poziția sovieticilor față de România. În finalul intervenției sale, monarhul român s-a referit la „neutralitate și raporturi (normale - n.n.) cu Rusia”²³.

Autoritățile române în frunte cu regele Carol al II-lea au decis adoptarea unei neutralități suplă²⁴ (sintagmă definind în percepția românească a neutralității, intervalul 6 septembrie 1939-28 mai 1940 consacrată drept perioada neutralității declarate²⁵), în sensul că au „avantajat Polonia și au cedat formal unor pretenții ale Germaniei, astfel că neutralitatea României a fost antigermană, deci o neutralitate diferențiată²⁶. Gestul românesc era adaptat perfect așteptărilor și împrejurărilor grave ale lui septembrie 1939, în condițiile care, dispărând un aliat prețios în calea garantării frontierei noastre cu Uniunea Sovietică, el a fost apreciat atât de Franța și Anglia cât și de Polonia întrucât

acordând sprijin refugiaților polonezi (demnitari, civili și militari)²⁷ *ne asumam riscurile și sacrificiile în fața unui prieten aflat într-un moment de grea cumpănă* (s.n.)²⁸.

În urma încheierii ședinței Consiliului de Coroană²⁹, Nicolae Iorga apreciind și sprijinul acordat refugiaților polonezi, de către autoritățile statului român sintetiza sensul neutralității: „Atât, noi, cât și guvernul am aprobat în unanimitate dorința M.S. Regelui. Nu am fost siliți de nici o țară să adoptăm această hotărâre și putem, oricând ne vor dicta interesele noastre, să trecem Rubiconul. În fundul sufletului meu, însă, eu rămân alături de Franța, singura țară din lume care exprimă spiritualitatea universală. M-am ridicat și mă voi ridica mereu contre regimurilor totalitare, care distrug libertățile popoarelor și aduc omenirea la masacru”³⁰. Atitudinea statului român adoptată în cazul dramei Poloniei aliate, poate fi analizată sub multiple și variante perspective care pot sugera concluzii variate. Indiferent de unghiul din care este abordată cercetarea – cel al relațiilor româno-polone în cazul nostru – devine absolut clar efectele negative ale Pactului Molotov-Ribbentrop asupra destinului României și Poloniei în special, a celorlalte state din Europa Centrală și Răsăriteană în general. Documentele identificate de noi în cursul cercetărilor efectuate la Direcția Județeană Suceava a Arhivelor Naționale (DJANS) în fondurile Prefectura Județului Suceava și Prefectura Județului Rădăuți au condus la depistarea unui important număr de documente care aduc lămuriri suplimentare în contextul atitudinii României în septembrie 1939. Teritoriul fostei Bucovine istorice (județele Rădăuți și Suceava, în cazul de față) a constituit singurul drum spre libertate al refugiaților polonezi. Este vorba de diverse tabele și situații statistice, reprezentând sumele pentru întreținerea refugiaților (alocațiile de hrană) înregistrați nominal ș.a. Pentru scurtă vreme, „potopul” refugiaților a determinat adoptarea unui întreg complex de măsuri din partea autorităților române, prinse între Germania și Uniunea Sovietică. Până la evacuarea refugiaților polonezi în lagărele de concentrare din sudul țării, populația Bucovinei s-a remarcat, alături de autorități, prin gesturile de omenie față de drama aliaților noștri.

1.

Prefectura jud. Rădăuți

Situația numerică de refugiați poloni civili aflați pe teritoriul județului Rădăuți la data de 10 octombrie 1939

Localitatea	N-rul refugiaților				Locul unde se adăpostește	Observațiuni
	bărbați	femei	copii	total		
Rădăuți	1	1	-	2	Preotul romano-catolic Schüttler Karl, Rădăuți	Rămași cu aprobarea Excelenței Sale, Dl. Rezident Regal Gh. Flondor
	-	1	1	2	Victor Ripca, funcționar – Administrația Financ. Rădăuți	Rămași cu aprobarea Insp. Regional de Poliție Cernăuți până la aprobarea D-lui Rezident Regal Gh. Flondor, la care a intervenit Consulatul polon din Cernăuți
	1	-	-	1	Spitalul județean Rădăuți	Febră tifoidă. Intrat la spital în 23. XI. 1939 – mai are de stat cca 20 zile

Siret					Gustav Beil, Fabrica de Bere Siret	Rămași cu aprobarea Excelenței Sale Dl. Rezident Regal Gh. Flondor
Putna					Mănăstirea Putna	Idem și cu cea a Mitropoliei Bucovinei de a locui la Mănăstirea Putna
Total				12	-	-

Prefect, Lt. Colonel L. Nicolau Rădăuți, la 10. X. 1939

DJANS fond *Prefectura Județului Rădăuți*, dosar 19/1939, f.52.

2.

Prefectura județului Rădăuți

TABEL NOMINAL
de refugiații poloni civili aflați pe teritoriul județului Rădăuți
la data de 10 octombrie 1939

Numele și prenumele	La cine se adăpostește	Observațiuni
Streng Alfred Streng Helena născută Beil[1] Streng Helena Streng Eva	Gustav Beill, Fabrica de Bere, Siret	Rămași cu aprobarea Excelenței Sale Domnul Rezident Regal Gh. Flondor
Zacher Francisc Zacher Elsa	Preotul romano-catolic Schüttler Karl - Rădăuți	IDEM
Jarra Eugen Jarra Sofia Jarra Georg	Mănăstirea Putna	IDEM și cu aceea a Mitropoliei Bucovinei să stea la Mănăstirea Putna
Biscubschi Eduard Mazur Stanislava	Victor Ripca, funcționar la Administrația financiară Rădăuți	Rămași cu aprobarea Insp. Regional de Poliție Rădăuți până la venirea aprobării D-lui Rezident Regal Gh. Flondor, la care a intervenit Consulatul Polon din Cernăuți
Falcman Rudolf	Spitalul județean Rădăuți	Febră tifoidă. Intrat la spital în 23. IX. 1939. Mai are de stat cca. 20 zile

Prefect, Lt. Colonel L. Nicolau Rădăuți, 10. X. 1939

DJANS fond *Prefectura Județului Rădăuți*, dosar 19/1939, f.50.

3.

TABEL NOMINAL
de refugiații poloni militari aflați pe teritoriul județului Rădăuți
la data de 10 octombrie 1939

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul	La cine se adăpostește	Observațiuni
1.	Ross Ioan	Maior farmacist	Spitalul județean Rădăuți	Fractura piciorului drept. Intrat la 21. XI. 1939. În 3 zile părăsește spitalul
2.	Romani Anton	Soldat	Idem	Fractura colului femural stâng. Intrat la 2. X. 1939. Nu se știe cât va sta.

Prefect, Lt. Colonel L. Nicolau Rădăuți, la 10. X. 1939

DJANS fond *Prefectura Județului Rădăuți*, dosar 19/1939, f. nenumerotată.

4.

Ministerul de Interne

Cernăuți, 9. XI. 1939

ORDIN CIRCULAR Nr. 1

Hărțile Snyatin

Cernăuți

Gyergyo-Szt. Mikloş scara 1: 200 000

Piatra Neamț

Având în vedere evenimentele ce se petrec la granița de Nord cu Polonia și pentru a se evita o invazie de populațiune civilă, militară și trupă armată în mod neregulat, se iau următoarele dispozițiuni:

- se admite intrarea în țară a populației civile cu controlul actelor, iar pentru unitățile militare cu condiția a fi dezarmate la frontieră;
- se vor lua măsuri de control sanitar și eventual de hrănirea și cazarea refugiaților.

În acest scop:

- a) Inspectoratul Regional Sanitar va studia și va propune, până în ziua de 9. XI. 1939, orele 16, modalitatea de primire, din punct de vedere sanitar al refugiaților;
- b) Autoritățile administrative, d-nii prefecți și primari [de] orașe reședință, nereședință și rurale, vor studia măsurile necesare pentru o eventuală hrănire, cazare și transport al refugiaților pe zonele de transport și afluire;
- c) Toate operațiunile vor fi conduse de autoritățile polițienești (jandarmerie și poliția administrativă), iar armata va fi întrebuințată numai la cererile și după ordinele subsemnatului;

d) Dezarmările și inventarierea lor se vor face numai de trupele de jandarmi, urmând ca, ulterior, ele să fie predate cu forme și la ordine speciale unităților armate;

e) Primăria Municipiului Cernăuți și d-nii prefecți de județe, vor studia chestiunea aprovizionării, luând severe măsuri de a nu scumpi alimentele;

f) Zona în care se face primirea, dezarmarea, trierea, deparazitarea și cartiruirea tuturor refugiaților și dezarmaților este cuprinsă între frontiera de Nord a țării, începând de la Valea Vișeului, până la Susuleni (pe Nistru), urmând apoi o linie de fund care trece prin: Susuleni–Orhei–Călărași–Ungheni–Iași–Tg. Frumos–Pașcani–Tg. Neamț–Broșteni–Vatra Dornei–Iacobeni–Cârlibaba–Borșa–Valea Vișău, toate inclusiv;

Această zonă are următoarele servituți:

- Nu se admite o cartiruire de refugiați decât la sudul liniei marcată de

Seletin–Vicovul de Sus și Jos–Rădăuți–Dângeni–Movila Ruptă–[?]ăicani–Rucșin–Poleana–Ocnița–Nistru (toate exclusiv);

- Zona de Nord a acestei linii poate fi străbătută de refugiați în convoiuri, pentru a fi transportați la sudul liniei hotărâte mai sus, în zonele stabilite.

În acest scop, întreaga zonă se împarte în trei sectoare:

Sectorul I.

Limita de S.V. – de la Valea Vișeului–Borșa–Cârlibaba–Valea Dornei–Broșteni;

Limita de S. – Broșteni–Pipirig;

Limita de E. – Pipirig–Gura Humorului–Rădăuți (inclusiv)

Limita de N. – Rădăuți–Horodnicul de Sus și Jos– Vicovul de Sus–Zaharniceni (inclusiv); frontiera Zaharniceni–Valea Vișeului;

Sectorul II.

Limita V. – Pipirig–Gura Humorului–Rădăuți (exclusiv toate)–Horodnicul Sud–Vicovul de Sus–Zaharniceni (exclusiv);

Limita N. – Vijnița (inclusiv)–frontiera–Orășeni (inclusiv);

Limita E. – Orășeni (exclusiv)–Sipeniți (exclusiv)–Storojineț (inclusiv)–Mihaileni (exclusiv)–V. Siretului (până la Dumbrăveni)–Hârlău–Cotnari–Tg. Frumos (toate inclusiv).

Sectorul III

Limita V. – este limita de est din Sectorul II;

Limita N. – Orășeni (exclusiv)–Prihorodoc;

Limita E. – Nistrul–Sușuleni;

Limita S. – Sușuleni–Orhei–Podul Iloaiei.

Căile de scurgere:

În sectorul I.

Itinerarul I. Poeni de sub munte–Valea Vișeu–Borșa–Cârlibaba–Iacobeni–C.Lung;

Itinerarul II. Ialoviciora de Jos–Seletin–Iablonița–Gura Putilei–Putila–Seletin–Zaharniceni–Răstoace–Măriniceni–Gura Putilei–Putila–Seletin.

Toate aceste căi de comunicație vor urma de la Seletin, pe itinerarul Seletin–Șipotele Sucevei–Moldova–Sulița Breaza–Fundul Moldovei–C. Lung–Vama–Bucșoia–Gura Humorului.

Itinerarul III. Seletin–Brodina–Falcău–Straja–Vicovul de Sus și Jos–Marginea–Solca–Gura Humorului.

În sectorul II

Itinerarul 4. Vijnița–Berhomet p/s–Jadova–Panca–Storojineț–Adâncata–Orpișeni–Siret–Negostina–Șerbăuți–Dărmănești;

Itinerarul 4. Vășcăuți– Hlinița–Storjineț–Adâncata–Orpișeni–Siret–Negostina–Șerbăuți–Dărmănești;

Itinerarul 4. Orășeni–Berhomet p/P – Hlinița–Storjineț–Adâncata–Orpișeni–Siret–Negostina–Șerbăuți–Dărmănești.

În Sectorul III

Itinerarul 5. Orășeni–Borăuți (inclusiv) – prin Ivăncăuți–Stânceni–Cozmeni–Valeva–Subraneț–Rohozna–Sadagura–Jucica Nouă–Buda–Boian–Noua Suliță–Molnița–Herța–Dorohoi–Botoșani;

Itinerarul 6. Borăuți–Dorășeuți (inclusiv) – Cadobești–Zastavna–Cuciurul Mic–Rohozna–Sadagura–Buda–Boian–Noua Suliță–Molnița–Herța–Dorohoi–Botoșani;

Itinerarul 7. Dorășeuți–Onut (inclusiv)–Okna–Iurcăuți–Cuciurul Mic–Rohozna–Sadagura–Buda–Boian–Noua Suliță–Molnița–Herța–Dorohoi–Botoșani;

Itinerarul 8. Onut–Ruhotin–Grămești–Colincăuți–Toporăuți–rarancea–Buda–Boian– Noua Suliță–Molnița–Herța–Dorohoi–Botoșani;

Itinerarul 9. Pe porțiunea Ruhotin–Prihorodoc, pe drumul Poleana–Clișcăuți–Prihorodoc–Ruksyn–Dinăuți–Noua Suliță–Molnița –Herța–Dorohoi–Botoșani.

Linia de dezarmare a trupelor ce vor trece frontiera, va fi la punctele de graniță stabilite prin ordinul – [vezi] *Anexa I*

De parazitare sanitară se va face în gările:

În sectorul I. Seletin.

În sectorul II. Jadova și Storjineț.

În sectorul III. Vor aflui itinerariile 5, 6, 7 și 8 la gările Cozmeni–Zastavna; itinerarul 9 va aflui la gara Noua Sulița.

Comandament.

Comandant general – General Marinescu Gavril – cu reședința [la] Cernăuți; ajutor – colonel Barozzi.

Comandantul Sectorului I. Lt. Colonel Mănecuță, cu reședința la Seletin (compania Gr.), forțe: un Bat. și un Comp. M-tr (vezi schița) și un Comp. C.4 I.

Comandantul Sectorului II. Lt. Colonel Grossu, cu reședința la Jadova; Comp. Jand. 4 C.I. și Gr. M-tr. (vezi schița).

Comandantul Sectorului III. Lt. Colonel Isopescu, cu reședința la Zastavna; forțe: o Comp. Jand. C. 4. I. și două Comp. Jand. Pedestrii (vezi schița).

Forțe suplimentare

Două companii Jand. Pedestrii, repartizați sectorului III la Clișcăuți și Zastavna; două companii Jand. Pedestrii se repartizează sectorului I; două companii Jand. Pedestrii se repartizează sectorului II; două companii Jand. Pedestrii se repartizează sectorului III; trei companii Jand. Pedestrii – la dispoziția comandamentului în Cernăuți; două Bat. Jand. Rurali Iași, care păzesc linia de fund.

DJANS fond *Prefectura Județului Rădăuți* 7/1939, dosar f 6.

5.

Prefectura județului Suceava

La nr. 11. 405 din 30 septembrie 1939

TABLOU
de evidența autorizațiilor de locațiune date persoanelor refugiate polone,
care rămân în țară cu indicațiunea localității

Nr. crt.	Numele și prenumele refugiatului	Nr. autorizației	Data eliberării	Localitatea unde va rămâne în țară	Observ.
1	Iarema Ian	11. 440	26 sept. 1939	Râmnicu-Sărat	-
2.	Zabsewski Ian	11. 440	-	-	-
3.	Krasnoselski Mihail	11. 440	-	-	-
4.	Surowicz Wasile	11. 440	-	-	-
5.	Neyman Waslaw	11. 440	-	-	-
6.	Iasinski Ian	11. 440	-	-	-
7.	Wijinski Iasef	11. 440	-	-	-
8.	Kubatki Francisek	11. 440	-	-	-
9.	Szayner Ian	11. 440	-	-	-
10.	Stoklos Rudolf	11. 440	-	-	-
11.	Klekawska Wladislaw	11. 440	-	-	-
12.	Weindisch Max	11. 440	-	-	-
13.	Detka Francisek	11. 440	-	-	-
14.	Jylkewycz Arcadi	11. 440	28 sept. 1939	-	-
15.	Mazelan Francisek	11. 441	29 sept. 1939	-	-
16.	Raubo Iarjy	11. 441	-	-	-
17.	Osipov Leon	11. 441	-	-	-

Prefectul județului,
Lt. Col. Tr. Constantinescu

Șeful Serviciului,
V. Tcaciuc

Reg. 10 Jand. Suceava

Leg. Jand. Suceava

DJANS fond *Prefectura Județului Suceava* , dosar 18/1939, dosar f.50.

6.

TABEL NOMINAL
de bolnavi polonezi ce se găsesc internați în spitalul județean Suceava, la data de
29 septembrie 1939

Nr. crt.	Numele și prenumele bolnavului	Gradul	Starea sănătății; cei cu plus pot ieși din spital, iar cei cu minus trebuie să mai rămână internați	Observațiuni
1.	Kamienski Czeslau	Căpitan	-	-
2.	Ostrowscki Vladislau	Locot.	+	-
3.	Hovalensco Iulian	S. locot.	-	-
4.	Novakowski Georg	Locot.	-	-
5.	Gordan Resignus	Locot.	-	-

6.	Grabovski Ioan Marina	S. locot.	+	-
7.	Kovalski Adam	S. locot.	+	-
8.	Mrojinski Heinrich	S. locot.	-	-
9.	Cupciuk Valerian	Locot.	+	-
10.	Giurcovski Eduard	Pl. major	+	-
11.	Geod Iosef	Pl. major	+	-
12.	Cșcikovska Irina	-	+	Soție de locot.
13.	Stacherak Wladeslau	S. locot.	+	-
14.	Nowelski Sbignier	Căpitan	-	-
15.	Bohenski Sbignier	Sold. T.R.	+	-
16.	Binert Cazimir	Locot.	+	-
17.	Binert Maria	-	+	Soție de locot.
18.	Voitovici Jadviga	-	+	Soție de căpitan
19.	Swierk Stanislav	Caporal	-	-
20.	Alber Wilhelm	Soldat	-	-
21.	Voicic Edmund	Soldat	+	-
22.	Lubertovici Stanislau	Soldat	-	-
23.	Leșnievski Stanislau	Fruntaș	-	-
24.	Woicowski Iosif	Soldat	-	-
25.	Lenciner Francisc	Soldat	-	-
26.	Mazur Ioan	Caporal	-	-
27.	Kurek Ioan	Soldat	-	-
28.	Kutz Schiman	Soldat	-	-
29.	Duncenski Henach	Soldat	-	-
30.	Hacinski Igi	Soldat	-	-
31.	Krukar Oavel	Soldat	-	-

Se certifică de noi prezentul tabel
Comand. de Jand. Suceava,
Maior,
[indescifrabil]

DJANS fond *Prefectura Județului Suceava*, dosar 18/1939, dosar f.23.

7.

Prefectura județului Suceava

La nr. 11. 405 din 30 septembrie 1939

TABLOU
de evidența autorizațiilor de transport pentru automobile ale refugiaților

Nr. crt.	Numărul automobilului	Marca automobilului	Numele și prenumele proprietarului	Observ.
1.	B. 78.005	Chevrolet	Haller Iosef	-
2.	B. 77. 095	D.K.V.	Ianota-Bzowski Ian	-
3.	A. 41. 258	Citroen	Schiffer Maurycy	-

Prefectul județului,
Lt. Col. Tr. Constantinescu

Șeful Serviciului,
V. Tcaciuc

DJANS fond *Prefectura Județului Suceava* , dosar 18/1939, dosar f. 50.

8.

Prefectura județului Suceava
La nr. 11. 405 din 30 septembrie 1939

TABLOU
**cu evidența autorizațiilor eliberate refugiaților poloni în tranzit,
care părăsesc cu automobile țara**

Nr. crt.	Numele și prenumele	Data eliberării autorizației	Nr. autorizației	Nr. automobilului cu care pleacă	Observ.
1.	Haller Iosef	25 septembrie 1939	11 404/A.	52/Suc./B.	-
2.	Haller Alexandra	Idem	11 403/A.	78 005 P.L.	-
3.	Borkowski Stanislav	Idem	11 401/A.	Idem	-
4.	Popiel Karol	Idem	11 402/A.	Idem	-
5.	Sikorski Wladislaw	Idem	11 400/A.	Suc. 84/B. 77 095 P.L.	-
6.	Janota-Bzowski Ian	Idem	11 399/A.	Idem	-
7.	Schiffer Maurycy	28 septembrie 1939	11 511	A. 41 258	-
8.	Dyk Artur	Idem	11 510	Idem	-

Prefectul județului,
Lt. Col. Tr. Constantinescu

Șeful Serviciului,
V. Tcaciuc

DJANS fond *Prefectura Județului Suceava* , dosar 18/939, f. 53.

9.

Prefectura județului Suceava
La nr. 11. 405 din 30 septembrie 1939

TABLOU
**de evidența autorizațiilor de transport ale refugiaților poloni în tranzit, care
părăsesc cu C.F.R. țara**

Nr. crt.	Numele și prenumele	Data eliberării autorizației	Nr. autorizației	Observ.
1.	Sporek Marja	27 septembrie 1939	11 505	-

Prefectul județului,
Lt. Col. Tr. Constantinescu

Șeful Serviciului,
V. Tcaciuc

DJANS fond *Prefectura Județului Suceava* , dosar 18/1939, dosar f. 51.

10.

Prefectura județului Suceava

La nr. 12. 488/A./39

TABEL

nominal de refugiații poloni militari internați în spitalul orașului Suceava

Nr. crt.	Numele și prenumele	Gradul	Locul nașterii	Data nașterii	Observ.
1.	Kaminski Czeslav	Căpitan	Varșovia	5/V 1898	-
2.	Nowakowski Georg	Locot.	Klitenka	1/X 1902	-
3.	Gordon Reneguș	Locot.	Varșovia	1/VIII 1913	-
4.	Swierk Stanislav	Caporal	Kosina Wielka	15/IX 1910	-
5.	Lubertovici Stanislav	Soldat	Podlesani	2/I 1912	-
6.	Kurek Ioan	Soldat	Oituv	20/XII 1903	-
7.	Kutz Simion	Soldat	Korponaț	3/X 1914	-

Suceava, la 27 Octombrie 1939

Prefectul județului,
Lt. Col. Tr. Constantinescu

DJANS fond *Prefectura Județului Suceava* , dosar 18/1939, dosar f. 198.

11.

Prefectura județului Rădăuți

No. 3 117/1940

Borderou

cuprinzând actele justificative pentru întrebuințarea sumelor cheltuite cu întreținerea, transportarea etc. a refugiaților poloni civili și militari în orașul și județul Rădăuți

Numele titularului	Natura cheltuielilor	Suma – lei
Gottlieb Phöbus	450 pâini a lei 3.50 și 600 pâini a lei 4	3 975
Singer Daniel	550 pâini a lei 3.50	1 925
Wozniakowski Otto	360 kg. cârnați a lei 36	12 960
Hübscher Maier	50 kg., caș de oi a lei 36	1 800
Hönig Moses	450 kg. carne a lei 18	8 100
Weber Berl	20 kg. făină de grâu a lei 10	200

R. Abraham et. comp.	Diferite mărfuri coloniale	277
Olier Iosef	100 kg. arpacaș a lei 7.50 și 40 kg. arpacaș a lei 9 + 1sac	1 126
Flaschenberg Moses Iosef	1 440 pâini a lei 4	5 760
Hechtlinger Wolf	953 pâini a lei 4	3 812
Midei Ștefan	Diferite zarzavaturi	503
Haber Hermann	1 309 și ½ litri benzină Osin a lei 10.80	14 142
Katz Pincas	780 litri benzină a lei 11.50; 3 litri ulei Gargoyle a lei 145 etc.	9 415
Hotel Speier	3 camere puse la dispoziție pentru ofițeri de Jand. Pedestrii/10-23. IX. 1939	1 300
Hotel Druckmann	Idem a unei camere	520
Bat. 2 Inf. Ușoară Siret	Hrana pentru 218 soldați polonezi refugiați pentru zilele de 19, 20 și 21 septembrie 1939	6 731
Rypka Victor	Înmormântarea refugiatei polone Sofia Biskupski în 29. IX. 1939	2 000
Hoffman Ferdinand	Consumul luminii electrice la Casa Germană Rădăuți cu ocazia primirii refugiaților	734

Total Lei 75 280

Adică Lei: șaptezeci și cinci de mii două sute optzeci

Rădăuți, la 20 Martie 1940

Prefect,
Lt. Col.

DJANS fond *Prefectura Județului Rădăuți*, dosar 19/40, f.11.

12.

Ministerul de Interne
Direcțiunea Contabilității
Nr. 76 K din 2 Aprilie 1940

Domnule Prefect,

Avem onoarea a vă ruga să binevoiți a lua măsuri să ni se trimită, neapărat, până la 10 Aprilie a. c., prin Comisariatul General pentru evidența și asistența refugiaților poloni, statele nominale de plată, în trei exemplare, pentru justificarea completă a avansurilor primite de la Minister pentru plata alocației de întreținere [a] refugiaților poloni, până la 31 Martie a. c., care ne sunt necesare pentru a fi înaintate Înaltei Curți de Conturi.

Sumele rămase neîntrebunțate ni se vor restitui în numerar.

Ministru,
[indescifrabil]

Director,
[indescifrabil]

Domnului Prefect al Județului
Nr. 430, 1940, luna ianuarie, 19

Către,
Prefectura Județului Rădăuți

La adresa D-v[oa]stră, No. 129, din 4 Ianuarie 1940, avem onoarea a vă raporta că, atât în orașul Rădăuți cât și în orașul Siret, nu avem nici un fel de vehicule cu tracțiune mecanică poloneze, care să nu fi fost cumpărate prin comisiunea de validare și pentru care să nu se fi achitat taxele vamale.

Totodată, vă aducem la cunoștință că în orașul Rădăuți avem vehicule care nu sunt cumpărate prin comisiunea de validare și pentru care nu s-au achitat taxele vamale, și anume, a Legiunii de Jandarmi Rădăuți, a Spitalului Județean Rădăuți și a Pompierilor din orașul Rădăuți, precum și în orașul Siret, la Primăria orașului Siret și la Divizia 34 Inf.

Șeful de Poliție,
V. Hoffmann
[indescifrabil]

Secretar,
D. Cudla
[indescifrabil]

DJANS fond *Prefectura Județului Rădăuți*, dosar 54/1940, f. nenumerotată.

13.

F.R.F.A.
Societatea sportivă și culturală
„HATMANUL LUCA ARBORE”
Rădăuți, Bucovina

Nr. 38/1940

Rădăuți, 7 mai 1940

Domnule prefect,

Prezentându-mă, în ziua de 23 Aprilie a. c. în audiență la dl. subsecretar de stat Gheorghe Gh. Vântu, spre a obține o subvenție pentru terminarea lucrărilor de refacere a stadionului nostru sportiv, domnul ministru m-a invitat să-i înfățișez procesul verbal de evaluare a pagubelor pricinuite de trupele polone găzduite pe terenul nostru.

Având în vedere că, din adresa Dvs., No. 2 501/1940, din 29 Februarie 1940 rezultă că Prefectura Poliției București v-a restitui acest act care, la timpul său, a fost trimis Ministerului Ordinii Publice, cu onoare vă rog să binevoiți a repeta propunerea Dvs. pentru acordarea unei subvențiuni în suma de 35 000 lei către Ministerul de Interne (Subsecretarul însărcinat cu conducerea Poliției și Siguranței Publice).

Sănătate !

Președinte,
Dr. E. F. Patac
[indescifrabil]

D-sale D-lui Prefect al Județului Rădăuți

DJANS fond *Prefectura Județului Rădăuți*, dosar 54/1940, f.11.

14.

Prefectura județului Rădăuți
No. 11/Cab/40 din 8. I. 1940

Secret

Am onoarea a raporta următoarele:

În ziua de 24. XII. 1939, orele 16, au trecut fraudulos din Rusia în România, prin dreptul comunei Iablonița, acest județ, 5 polonezi, și anume:

- Witlisch Broneslav, doctor
- Citrov Sigmund, inginer
- Toni Cuzvramna
- Maria Zvinschi
- Cristofa Clergher, elev

Toți sunt din orașul Varșovia, de origine poloni. La cercetări au declarat că au trecut fraudulos în România pentru faptul că rușii îi persecută și îi trimit pe frontul din Finlanda.

S-au dresat acte, împreună cu care au fost transferați de către grăniceri pe parchetul militar Div. 8-a Inf. Cernăuți.

În noaptea de 2/3 ianuarie 1940, a trecut fraudulos frontiera, din Rusia în România, prin dreptul comunei Câmpulung pe Ceremuș, individul Ciureac Andrei, polon din Dohophli-Rusia, ctg. 1939.

La cercetări, a declarat că a trecut frontiera la noi pentru faptul că acum, la 1. I. 1940, urma să fie încorporat și nu vrea să facă armată la ruși.

S-au dresat acte care, împreună cu individul, s-au înaintat parchetului militar Cernăuți.

Prefect,
Lt. Colonel L. Nicolau
[indescifrabil]

DJANS fond *Prefectura Județului Rădăuți*, dosar 100/1940, f.4.

15.

România
Prefectura județului Rădăuți
No. 20/cab. din 12. I. 1940

Excelență,
Corpul 10 Armată
Divizia 34-a

Am onoarea a raporta următoarele:

În ziua de 30. XII. 1939, a trecut fraudulos, din U.R.S.S. în România, prin dreptul comunei Gura Putilei, pe la confluența Ceremușului Alb cu cel Negru, individul Vladanschi Roman, de 20 de ani, polon, de loc natal din Jabie-Kuty.

În ziua de 31. XII. 1939, a trecut frontiera fraudulos, din Rusia în România, prin dreptul cătunului Spetchi-Gura Putilei, acest județ, indivizii: Rzepeschi Iosif, de 21 de ani, polon, de loc din Nowyn-Sacsu-Lwow, student la politehnică și Windik Miroslav, de 21 de ani, student la medicină.

Li s-au dresat acte care, împreună cu indivizii, s-au înaintat Parchetului Tribunalului Militar Div. 8. In[f]. Cernăuți, fiind escortați de către grăniceri.

La cercetări, numiții au declarat că au trecut în România, întrucât urmau să fie încorporați în armata rusă și ei nu vor să facă serviciul militar în cadrele armatei ruse.

De asemenea, au declarat că sunt persecutați de armata roșie și că nimeni nu se îngrijește de soarta lor.

Legiunea Jandarmi Rădăuți a luat măsuri în unire cu organele grănicerești, ca paza frontierei să fie asigurată prin colaborarea de serviciu judicios executată.

Prefect,

Lt. Colonel L. Nicolau

DJANS fond *Prefectura Județului Rădăuți*, dosar 100/1940, f.9.

16.

România

Prefectura județului Rădăuți

No. 179/cab/40 din 9. IV. 1940

Excelență,

Am onoarea a raporta următoarele:

În ziua de 30 Martie 1940 au trecut, din U.R.S.S. în România, prin dreptul cătunului Spetchi, următorii refugiați poloni:

1. Stopira Wladislaw de 30 ani, de profesie funcționar comunal din comuna Premsevel-Kosov;

2. Moscal Iosif de 25 ani, de profesie student la Politehnica din Lwow.

3. Moscal Francisk de 22 ani, student la Politehnica din Lwow și

4. Raczkoski Czeslav de 23 ani, student la Politehnică, din comuna Malchwey-Kranislaw.

Motivul trecerii este persecuția sovietică .

Aceștia au avut asupra lor o hartă rusească recentă a U.R.S.S., cu teritoriile U.R.S.S-ului și ce-l ocupat din fosta Polonie, în care hartă era înglobată și Basarabia.

Indivizii, cu actele dresate, s-au înaintat Bir. Inf. Div. 8-a Inf. Cernăuți, de către Plot. L. Gr. Pază Gura Putilei, care i-a prins.

Prefect,

Lt. Colonel L. Nicolau

[indescifrabil]

Excelenței Sale, Domnului Rezydent Regal al Ținutului Suceava
Cernăuți

17.

România

Prefectura județului Rădăuți

No. 192/cab/40 din 12. IV. 1940

1. Ținutul Suceava
2. Corpul 10 Armată
3. Divizia 34-a

Am onoarea a raporta următoarele:

Astă noapte, 9/10 Aprilie 1940 orele 4, au trecut din U.R.S.S., frontiera fraudulos în România, prin dreptul comunei Câmpulung p/Ceremuș, din raza acestui județ, următorii supuși poloni:

1. Dobroiciuc Neculai, de 52 ani
2. Dobroiciuc Grigore, de 15 ani, fiu
3. Popiuc Vasile, de ani 19
4. Tanasiuc Onofrei, de ani 20
5. Panteliuc Ignat, de 20 ani
6. Cocerhan Alexandru, de 26 ani
7. Panteliuc Fedor, de 27 ani
8. Paucec Anton, de 20 ani.

Toți au fost prinși de patrurile postului jandarmi Câmpulung pe Ceremuș, imediat după ce au trecut.

La interogatoarele luate, au declarat că au trecut frontiera că urmau să fie evacuați din zona de frontieră, operație care, în prezent, se executa de către armata sovietică pe teritoriul fost polon.

Toți indivizii urmează să fie transferați la Div. 8-a Infanterie, Biroul Maior Bădărău.

Având în vedere că, în ultimul timp, s-au înmulțit în mod simțitor trecerile frauduloase din U.R.S.S. în România, cu onoare vă rog să binevoiți a interveni pentru întărirea pazei frontierei în sectorul acestui județ.

Prefect,

Lt. Colonel L. Nicolau

[indescifrabil]

DJANS fond *Prefectura Județului Rădăuți*, dosar 19/1940, f.22.

NOTE:

¹ Marguerite Willaume, *L'activite des polonais en Roumanie pendant la Seconde Guerre Mondiale*, Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „AD.Xenopol”(în continuare se va cita: „AIIA”), Iași, XX, 1983, p.19.

² Daniel Hrenciuc, *Relațiile româno- poloneze în perioada interbelică (1919-1939). Unele considerații*, „Cetatea de Scaun” , Suceava, nr. 1, I, aprilie 2004, p. 93.

³ Constantin Vișoianu, *Relațiile sovieto – române în 1939 și 1940*, „Magazin istoric”, București, Serie Nouă, XXVII, nr. 10 (319), octombrie 1993, p.11.

⁴ Arhivele Ministerului Afacerilor de Externe (în continuare se va cita: A.M.A.E), București, fond 71/România. *General*, vol. 7, f. 136-143.

⁵ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita: A.N.I.C.), București, fond *Președinția Consiliului de Miniștri* (în continuare se va cita: *P.C.M.*), dosar nr. 269/1939, f.13.

⁶ A.M.A.E. fond 71/*Polonia*, vol 60, f.324.

⁷ A.M.A.E, fond 71/*România. General*, vol. 7, f. 172; Valeriu Florin Dobrinescu, *Bătălia diplomatică pentru Basarabia (1918– 1940)*, Iași, Editura Junimea, 1991, p. 60-61; Armand Călinescu, *Însemnări politice (1916-1939)*, București, ediție prefăcută și îngrijită de dr. Al. Gh. Savu, Editura Humanitas, 1990, p. 430. Ion I. Nistor, *Istoria Românilor*, vol. II, București, ediție îngrijită de dr. Florin Rotaru, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2003, p.445.

⁸ A.M.A.E., fond 71/*Polonia*, vol. 60, f. 296.

⁹ Nicolae Bocșan Valeriu Leu, coordonatori, *Cronologia Europei Centrale (1848-1989)*, București, Editura Polirom, 2001, p.216.

¹⁰ Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Mircea Mușat, *23 august 1944. Documente (1939-1944)*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1984, doc. nr. 30, p. 36; Rebecca Haynes, *Politica României față de Germania între 1936 și 1940*, București, Editura Polirom, 2003, p.125.

¹¹ Ion Calafeteanu, *Politică și interes național în România interbelică*, București, Editura Enciclopedică, 1997, p. 262-263. Mariana Stoian, *Vespasian Pella despre situația juridică a refugiaților politici poloni în România*, în vol. *Polonezi în România..*”, p.46. Karețchi, A. Ieșanu, *Românii și cauza Poloniei în 1939*, în vol. *Românii în istoria universală*, II/1, 1986, p. 490; Ion Constantin, *România, Marile Puteri și problema Basarabiei*, București, Editura Enciclopedică, 1995, p.45.

¹² Apud Valeriu Florin Dobrinescu, *op.cit.*, p.60.

¹³ A.M.A.E, fond 71/*România. General*, vol. 7, f.173

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, f.172

¹⁶ Ion Calafeteanu, *op.cit.*, p.263 ; Ion Pătroi, *România și Italia în prima fază a celui de-al Doilea Război Mondial (septembrie 1939 - iunie 1941)*, în vol. Omagiu istoricului Gheorghe Buzatu, Focșani, Editura Emprom, 1999, p.601- 603.

¹⁷ A.M.A.E, fond 71/*România. General*, vol. 7, f.176; Armand Călinescu, *op. cit.*, p. 430.

¹⁸ A.M.A.E, fond 71/*România. General*, vol. 7, f.176.

¹⁹ Valeriu Florin Dobrinescu, *op.cit.*, p. 61.

²⁰ A.M.A.E, fond 71/*România. General*, vol. 7, f.176.

²¹ *Ibidem*.

²² A.N.I.C., fond *P.C.M.* dosar nr. 269/1939, f.1.

²³ A.M.A.E, fond 71/*România. General*, vol. 7, f.176.

²⁴ Alexandru Vianu, Constantin Bușe, Zorin Zamfir, Gheorghe Bădescu, *Relații internaționale în acte și documente (1939-1945)*, vol. II, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1976, p. 15.

²⁵ *România întregită...*”, p. 542.

²⁶ A. Karețchi, A. Ieșanu, *op.cit.*, p. 490.

²⁷ Carol al II-lea , *Între datorie și pasiune. Însemnări zilnice vol. I (1904 -1939)*, Ediția a II-a revizuită și completată de Marcel –Dumitru Ciucă și Narcis Dorin Ion, București, Editura Curtea Veche, 2003, p. 424; Constantin Argetoianu, *Însemnări zilnice, 1 iulie – 22 noiembrie 1939*, Ediție de Stelian Neagoe, București, Editura Machiavelli, 2003, p.110.

²⁸ Gheorghe Buzatu, *Dosare ale războiului mondial*, Iași, Editura Junimea, 1979, p.44 - 45.

²⁹ Al. Gh.Savu, *Considerații privind neutralitatea României la începutul celui de al doilea război mondial*, în vol. *Probleme de politică externă a României 1919 - 1939*, București, Editura Militară, 1971, p.425.

³⁰ Contantin Argetoianu , *op. cit.*, p.111-112.